

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال چهارم، شماره چهاردهم، پاییز ۱۳۹۲
دریافت: ۱۳۹۲/۲/۸ - پذیرش: ۱۳۹۲/۸/۱
صص ۸۳-۱۰۲

سنجش رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان شهر اصفهان و عوامل شخصیتی مؤثر بر آن

سیدرضا جوادیان: استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه یزد، یزد، ایران*
غنچه راهب: استادیار مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ایران
وحید قاسمی: دانشیار علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
مهدی رهگذر: دانشیار آمار زیستی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ایران

چکیده

پژوهش حاضر که یک مطالعه مقطعی - تحلیلی بوده است، با هدف سنجش رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان شهر اصفهان و شناسایی عوامل شخصیتی مؤثر بر آن انجام شده است. بر اساس مبانی نظری و مطالعات قبلی، از بین عوامل و متغیرهایی که بر رفتار اجتماعی مطلوب تأثیر گذارند، عوامل پنجگانه شخصیت به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده و مدل مفهومی مطالعه تدوین شد. برای این منظور تعداد ۵۲۰ نفر از جوانان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای با احتمال متناسب با حجم (PPS) انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از مقیاس گرایش‌های اجتماعی مطلوب تجدید نظر شده و پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت (NEO-FFI) استفاده شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های تحلیل عاملی، رگرسیون و مدل سازی معادله ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج آمار توصیفی مشخص کرد که میزان رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان شهر اصفهان بیش از حد متوسط مقیاس می باشد (میانگین ۸۰/۶). این افراد در خرده مقیاس رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس (میانگین ۲۳/۶) و هیجانی (میانگین ۲۱/۵) بیشترین نمره کسب کرده اند. از طرفی کمترین میانگین به بعد رفتار اجتماعی مطلوب جمعی (۶/۷) تعلق داشت که نشان دهنده ضعف جوانان در این بعد رفتارهای اجتماعی مطلوب است. نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری نشان داد که از میان عوامل پنجگانه شخصیت، عامل‌های برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی بر رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر مثبت معنادار دارند ($P < .0/01$).

واژه‌های کلیدی: رفتارهای اجتماعی مطلوب، عوامل پنجگانه شخصیت، جوانان، اصفهان

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

در دهه ی اخیر، کشور ما شاهد تغییرات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بوده است. این تغییرات شرایطی را در کشور فراهم کرده است که تغییر جهت گیری‌های ارزشی یا فاصله گرفتن و تفاوت نسل‌ها از جمله پیامدهای چنین شرایطی است. تغییر ارزشها نیز به نوبه ی خود به تغییر مناسبات اجتماعی و تغییر نظام اجتماعی منجر می شود (پهلوان، ۱۳۸۶) و از طرفی تأثیر مهمی بر روابط بین فردی و روانشناسی افراد خواهد داشت. به زعم عظیمی‌هاشمی (۱۳۷۷) شرایط اجتماعی اقتصادی حاکم بر کشور باعث اولویت دادن به ارزش‌های مادی شده است و متأسفانه تمایل به بی تفاوتی در شهرهای بزرگ در حال افزایش است و طی آن شهروندان کمتر تمایل دارند در گرفتاری‌ها و مشکلات دیگران مداخله کنند. به همین خاطر اخیراً محققان بر تعیین رفتارهای مثبت متمرکز شده اند که می تواند به طور بالقوه جلوی پیشرفت موقعیت‌های پرخاشگری، خشونت و بی تفاوتی انسانها را بگیرد. این رفتارهای کمک رسان به عنوان رفتارهای اجتماعی مطلوب تعریف شده اند (کشویل^۱، ۲۰۰۱ و گرینر^۲، ۲۰۰۰ و لفر و اسنو^۳، ۲۰۰۱).

رفتارهای اجتماعی مطلوب نشان می دهند که افراد بشر چقدر یاری رسان هستند و چگونه و با چه انگیزه‌هایی در شرایط عادی و اضطراری به کمک دیگران می شتابند. امروزه واژه‌های «رفتار توأم با

کمک رسانی»، «رفتار اجتماعی مطلوب» و «نوع دوستی» اغلب مترادف یکدیگر به کار می روند، در حالی که اگر اهداف تحلیلی مدنظر باشد آنها را می توان از یکدیگر متمایز کرد. رفتارهای اجتماعی مطلوب در منابع مختلف تعاریف متنوعی دارند. با این حال، برای این تعاریف پایه ی مشترکی وجود دارد. این رفتارها به عنوان اعمالی که در جهت کمک یا نفع رسانی به شخص دیگر است، تعریف می شوند و غالباً به صورت کمک کردن، مشارکت کردن، قرض دادن یا سهمی شدن^۴، آرام کردن دیگران، اهدا کالا یا پول، فعالیت‌های داوطلبانه، حمایت از فرد در هنگام خطر (مراقبت کردن)، همدلی و همدردی و کمک رسانی ابزاری^۵ توصیف می شوند (مک کینلی و کارلو^۶، ۲۰۰۷).

براساس مطالعات و پژوهش‌های انجام یافته تاکنون می توان چهار نوع رفتار اجتماعی مطلوب را معرفی نمود که عبارتند از: رفتارهای اجتماعی مطلوب نوع دوستانه^۷، رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز^۸، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی^۹ و رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی^{۱۰}. رفتارهای اجتماعی مطلوب نوع دوستانه تحت عنوان کمک داوطلبانه به دیگران به دلیل نگرانی نسبت به رفاه و نیازهای دیگران تعریف شده است که به واسطه ی پاسخگویی از روی همدردی^{۱۱}، هنجارها و اصول درون سازی شده ثابت برای کمک به دیگران بروز می یابد

⁴. Sharing

⁵. Instrumental helping

⁸. Mckinley & Carlo

⁷. Altruistic prosocial behaviors

⁸. Compliant prosocial behaviors

⁹. Emotional prosocial behaviors

¹⁰. Public prosocial behaviors

¹¹. Sympathy

¹. Cashwell

². Greener

³. Leffler & Snow

عمده ای بوده که توجه صاحب‌نظران علوم اجتماعی، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی به خصوص مددکاران اجتماعی را به خود مشغول داشته است. این عنایت از چند بعد مهم است. نخست، ارزش بالنفسه این نوع تعاملات انسانی و به ویژه اثراتی است که آن‌ها بر مناسبات ارزشمند انسانی بر جای می‌گذارند. از آن جا که رفتارهای نوع دوستانه و مطلوب اجتماعی، مناسبات تعاونی اصیل را در جامعه گسترش می‌دهند از این رو شرایط عینی را برای افزایش مودت اجتماعی و کاهش محرومیت اجتماعی فراهم می‌نمایند. گفته می‌شود که به هر اندازه روابط همیاری و امداد رسانی داوطلبانه در زمینه‌های مادی (کمک اقتصادی) عاطفی (همدردی)، معرفتی (راهنمایی، مشاوره و آموزه‌های اجتماعی و مذهبی) و منزلتی (اعاده عزت نفس انسانی) بالا باشد به همان میزان نابرابری اجتماعی و عزلت‌گزینی و سایر اختلالات کاهش می‌یابد (چلبی، ۱۳۷۵). دوم به دلیل کارکردها و الزاماتی که کنش‌های مشارکتی از جمله رفتارهای اجتماعی مطلوب برای ایجاد و دوام نظم اجتماعی در پی دارند. به زعم برخی علمای اجتماعی از جمله الستر (۱۹۹۰) از آن جا که ایجاد این نوع رفتارها در سطح خرد نظام اجتماعی، مستلزم حداقل همفکری، درک مشترک، همدلی متقابل، احساس تعامل مشترک و ارزشیابی مشترک است و تأمین این نیازها نیز تنها با تشریک مساعی بین کنشگران میسر است، لذا بروز آن‌ها عملاً به تولید مازاد تعاونی^۶ می‌انجامد، مازادی که در صورت ایجاد و توسعه آن سبب تقویت اعتماد، انسجام و نظم اجتماعی می‌شود (چلبی، ۱۳۷۵: ۲۰-۲۱). در سطح کلان نظام اجتماعی

(آیزنبرگ و فابس^۱، ۱۹۹۸). علاوه بر این فرد یاری رسان برای کمک به دیگری، متحمل برخی هزینه‌ها می‌شود. رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت‌آمیز تحت عنوان یاری‌رسانی به دیگران در پاسخ به درخواست کلامی یا غیر کلامی تعریف شده است (آیزنبرگ و همکاران، ۱۹۸۱). رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی تحت عنوان تمایل به یاری‌رساندن به دیگران تحت شرایط هیجانی تعریف شده است (هافمن^۲، ۱۹۸۲؛ کارلو^۳ و همکاران، ۲۰۰۲) و رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی در حضور دیگران به دلیل کسب تأیید، احترام دیگران (همسالان، والدین و...) و افزایش ارزش فردی صورت می‌گیرد (بومستر^۴ و همکاران، ۱۹۹۲).

در پاسخ به اینکه چرا افراد رفتارهای اجتماعی مطلوب را در موقعیت‌های مختلف از خود بروز می‌دهند، دیدگاه‌ها و نظریات مختلفی در حوزه‌های گوناگون شکل گرفته و مطرح شده‌اند. بسیاری از این دیدگاه‌ها تعیین‌کننده‌های رفتار اجتماعی مطلوب را ترکیبی از عوامل درونی و بیرونی می‌دانند. عوامل درونی واقع در فرد شامل خود را به جای دیگران گذاشتن، استدلال اخلاقی، همدلی/همدردی، اسناد شناختی، و شخصیت/خلق و خو و عوامل بیرونی شامل خانواده، دوستان، آموزش و فرهنگ است (فابس^۵ و همکاران، ۱۹۹۹).

۱-۲- اهمیت و ضرورت

در دهه‌های اخیر بررسی کنش‌های دگرخواهانه و رفتارهای اجتماعی مطلوب افراد، یکی از موضوعات

1. Eisenberg & Fabes

2. Hoffman

3. Carlo

4. Buhrmester

5. Fabes

6. Cooperative Surplus

مواجهه بوده است. مثلاً در جامعه‌ی ما جوانان احساس صداقت، اعتماد و امنیت اجتماعی کمتری نسبت به سایر گروه‌های سنی دارند و این در گرایش آنها به سوی ارزش‌های مادی بسیار مؤثر بوده است (عظیمی‌هاشمی، ۱۳۷۷).

با توجه به مرور مطالعات در خارج از ایران مشخص شده است که تحقیقات نسبتاً زیادی در زمینه رفتارهای اجتماعی مطلوب انجام شده است. اما انجام مطالعاتی با حجم نمونه بالای ۵۰۰ نفر و به خصوص با جمعیت جوان ۱۸ تا ۳۰ سال به نسبت محدود است. از طرفی انجام این مطالعات در ایران نیز بسیار کم بوده است و حتی در بررسی‌های مشابه انجام شده، به رفتارهای اجتماعی مطلوب به طور عام و رابطه آن با شخصیت به طور خاص توجهی نشده است. بنابراین با توجه به مطالب مذکور و اهمیت رفتارهای اجتماعی مطلوب برای جامعه به خصوص جمعیت جوان، پژوهشگر قصد دارد بداند وضعیت کلی رفتارهای اجتماعی مطلوب در جمعیت جوان چگونه است و چه عوامل شخصیتی بر آن مؤثر است.

۱-۳- اهداف

سنجش رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان شهر اصفهان و شناخت عوامل شخصیتی مؤثر بر آن

۱-۴- پیشینه پژوهش

در مطالعه سو و همکاران (۲۰۱۲) به بررسی همبسته‌ها و پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار اجتماعی مطلوب در میان نوجوانان چینی ساکن هنگ کنگ پرداخته شده است. برای این منظور یک نمونه ۵۱۸ نفری از دانش‌آموزان دبیرستانی (با دامنه سنی ۲۲-۱۶ سال و ۶۹/۶ درصد زن، ۳۰/۴ درصد مرد) به

نیز، با آن که رفتارهای اجتماعی مطلوب نوعی تعامل (و یا برای) دیگران را مطرح می‌کند اسباب تعریض حوزه اخلاقی، تعمیم وابستگی عاطفی افراد و تعمیم تعهد درونی افراد به دیگران را فراهم می‌کند و امکان ادخال اجتماعی را که برای انسجام اجتماعی ضروری است تسهیل می‌کند. این موضوع به ویژه برای جوامع معاصر که فرایند تفکیک‌پذیری^۱ را طی کرده اند اهمیت خاص پیدا می‌کند. در واقع نظم اجتماعی معاصر بیش از همه نیازمند مناسبات عاطفی بسط یافته‌ای است که بر تعهد تعمیم یافته و عام‌گرایی مبتنی باشد. به دلیل این که روابط عاطفی دارای بعد اظهاری و حامل ارزش درونی و دارای خصلت پیوند دهندگی است، از این رو سنگ بنا و عامل بقای اجتماع و یا گروه اجتماعی است (چلبی، ۱۳۷۵).

سوم، رفتارهای اجتماعی مطلوب، ویژگی عام تمام جوامع در طول تاریخ اعم از سنتی و جدید بوده و وجود نهادهای خیریه‌ای و تکامل آن‌ها چه در سطح ملی و چه بین‌المللی گویای این حقیقت است. ولی نکته حائز اهمیت این که میزان مشارکت در امور حمایتی و نوع دوستانه بر حسب افراد، گروه‌های مختلف و جوامع گوناگون نیز متفاوت است و این امور به طور یکسان افراد را متوجه خود نمی‌سازد. نکته مهم‌تر این که همزمان با تحولات جوامع از شکل سنتی به مدرن، گرایش‌های مربوط به رفتارهای نوع دوستانه افراد نیز تغییر کرده است و در مواقعی حتی جوامع با فقدان علاقه و بی‌میلی تعداد قابل توجهی از آن‌ها به امور اجتماعی و روندهای آن

^۱. Differentiation

شخصیتی و همدردی را نشان داده اند (دیویس^۲، ۱۹۸۳ و آیزنبرگ و همکاران، ۱۹۹۴ و روئبارت^۳ و همکاران، ۱۹۹۴) و برخی دیگر ارتباط آنها را با رفتار اجتماعی مطلوب مشخص کرده اند (کارلو و همکاران، ۱۹۹۸). مثلاً درجات بالای خشم و سطوح پایین اجتماعی بودن باعث کاهش رفتارهای اجتماعی مطلوب می شود.

برخی از پژوهشگران نشان داده اند که صفات شخصیتی چه به صورت مستقیم (اتکینز^۴ و همکاران، ۲۰۰۵) یا غیر مستقیم (مازیک و ویلسون^۵، ۲۰۰۸) با فعالیت‌های داوطلبانه ارتباط دارد. در برخی بررسی‌ها این احتمال که صفات شخصیتی واسطه تأثیر آنها بر روی رفتار داوطلبانه زنان و مردان است، یا ارتباط بین صفات شخصیتی و فعالیت‌های داوطلبانه، بیان گردیده است (بکرز^۶، ۲۰۰۷). به طور خلاصه، تعدادی از نظریه پردازان پیشنهاد کرده اند که رفتارهای اجتماعی مطلوب ممکن است با خلق و خو، به خصوص قابل معاشرت بودن و عاطفی بودن (باس و پلومین، ۱۹۸۴، آیزنبرگ و فابس، ۱۹۹۸) تعدیل شود.

بنابراین، به نظر می‌رسد که از جمله پیش بینی کننده‌های مهم و عوامل مؤثر رفتارهای اجتماعی مطلوب، عوامل شخصیتی باشند. عوامل اصلی شخصیت عبارتند از: برون‌گرایی، توافق‌پذیری، باوجدان بودن یا وظیفه‌شناسی، روان‌آزرده‌گرایی و انعطاف‌پذیری. برای هر یک از این عوامل شش رویه مشخص شده است. روان‌آزرده‌گرایی یا روان

پرسشنامه حاوی سؤالاتی در مورد رفتارهای اجتماعی مطلوب، هنجارهای جامعه‌پسندانه، ارزش‌های عمل‌گرایانه، استدلال اخلاقی، و همدلی پاسخ دادند. تجزیه و تحلیل مقدماتی نشان داد که در برخی از موضوعات مذکور تفاوت‌های جنسیتی وجود دارد. در حالی که تجزیه و تحلیل همبستگی مشخص کرد که بین تحصیلات والدین، هنجارهای جامعه‌پسندانه، ارزش‌های عمل‌گرایانه، استدلال اخلاقی و همدلی با رفتار اجتماعی مطلوب، رابطه معنادار وجود دارد. تجزیه و تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که هنجارهای جامعه‌پسندانه، ارزش‌های عمل‌گرایانه، و همدلی، پیش‌بینی کننده‌های اصلی رفتار اجتماعی مطلوب هستند.

شخصیت و خلق و خو از عوامل درونی هستند که به طور مفهومی با اعمال اجتماعی مطلوب مرتبط است و ممکن است برای تعیین ماهیت رفتار اجتماعی مطلوب در نظر گرفته شوند. اجتماعی بودن، کم‌رو بودن، شایستگی اجتماعی، ابراز وجود، سلطه، پرخاشگری، اعتماد به نفس و اهداف شخصی همه عوامل شخصیتی هستند که وارد معادله رفتار اجتماعی مطلوب می‌شوند (کارلو و همکاران، ۱۹۹۸، آیزنبرگ و فابس، ۱۹۹۸، فابس و همکاران، ۱۹۹۹). نلسون و کریک^۱ (۱۹۹۹) نشان دادند که توانایی کنترل احساسات در نوجوانانی که رفتار اجتماعی مطلوب داشتند، بیشتر از همسالان خود بود. همچنین، کارلو و همکاران (۱۹۹۸) نتیجه گرفته اند که نمره بالاتر پرخاشگری با رفتار اجتماعی مطلوب ارتباط منفی دارد. تعدادی از مطالعات روابط بین عناصر

².Davis

³.Rothbart

⁴.Atkins

⁵.Musick & Wilson

⁶.Bekkers

¹.Nelson & Crick

اجتماعی مطلوب مثل الگوگیری، تقویت، تشویق کلامی و تربیت خانوادگی انجام شده است. بخش دوم بیشتر بر عوامل عاطفی و شناختی مثل خود را به جای دیگری گذاشتن، همدلی، احساس گناه و استدلال اخلاقی متمرکز شده اند (دهه ی ۱۹۷۰). بخش سوم در مورد ویژگی‌های شخصی و وضعیتی افراد و بخش چهارم در خصوص رفتارهای اجتماعی مطلوب در مدارس و گروه‌های همسال انجام شده است.

۱-۵- فرضیه‌ها

عامل روان رنجوری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

عامل برون گرایی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

عامل انعطاف پذیری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

عامل توافق پذیری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

عامل وظیفه شناسی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

۱-۶- روش تحقیق

۱-۶-۱- جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این پژوهش تمامی افراد ۱۸ تا ۲۹ سال (جمعیت جوان) ساکن شهر اصفهان می باشد که بر پایه سرشماری سال ۱۳۸۵ تعداد آنان، ۵۵۱۶۵۸ نفر محاسبه شده است.

در مورد حجم بهینه نمونه در تحقیقاتی که از روش مدل معادله ساختاری استفاده می کنند توافق کلی وجود ندارد (نصر و همکاران، ۱۳۸۴ به نقل از

رنجوری شامل اضطراب، افسردگی، خصومت، کمرویی، تکانشگری و آسیب پذیری است. برون گرایی توسط گرمی، جمع گرایی، قاطعیت، فعالیت، هیجان خواهی و هیجان‌های مثبت مشخص می شود. انعطاف پذیری شامل تخیل، زیبا پسندی، احساسات، اعمال، عقاید و آرا و ارزش‌ها است. رویه‌های توافق پذیری شامل اعتماد، صراحت و سادگی، نوع دوستی، پیروی و موافقت، تواضع و فروتنی، نرم خوئی و دل رحمی است. وظیفه شناسی شامل کفایت، نظم و ترتیب، مسؤلیت پذیری، پیشرفت گرایی یا تلاش برای موفقیت، پشتکار و محتاط بودن است (نیلفروشان، ۱۳۸۹).

ادن و همکاران (۲۰۰۵) مطالعه ای با هدف بررسی رابطه ابعاد درونی شخصیت با رفتارهای اجتماعی مطلوب انجام دادند. در این بررسی که با نمونه ۳۷۴ زن کارمند با میانگین سنی ۴۵/۴ سال در آمریکا انجام شد، مشخص گردید که خصالت باوجدان بودن، از یک سو، و دلپذیر بودن، برونگرایی و روان نژندی از سوی دیگر، به طور قابل ملاحظه ای، رفتارهای اجتماعی مطلوب را پیش بینی می کنند.

چینگ چن (۱۹۹۶) در پایان نامه دکترای خود نیز به شناسایی رابطه بین رفتار اجتماعی مطلوب و شخصیت پرداخته است. نتایج نشان داد که رفتارهای اجتماعی مطلوب با ابعاد برون گرایی، دلپذیر بودن (توافق پذیری) و با وجدان بودن همبستگی مثبت و با بعد روان نژندی همبستگی منفی دارد.

در مجموع می توان مطالعات انجام شده در زمینه رفتار اجتماعی مطلوب در خارج از ایران را بدین صورت دسته بندی کرد: بخش اول شامل تحقیقاتی است که بر روی عوامل محیطی مرتبط با رفتار

رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی (۴ گویه، ۰/۷۸)، رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس یا گمنام (۵ گویه، ۰/۸۵)، رفتارهای اجتماعی مطلوب در موقعیت بحرانی و اضطراری (۳ گویه، ۰/۶۳)، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی (۴ گویه، ۰/۷۵)، رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز (۲ گویه، ۰/۸۰) و رفتارهای اجتماعی مطلوب نوعدوستانه (۵ گویه، ۰/۷۴) می باشند. ضرایب پایایی بازآزمایی نیز در پژوهش کارلو و همکاران (۲۰۰۳) مناسب ارزیابی شده است.

در ایران روایی و اعتبار این مقیاس توسط کجباف و همکاران (۱۳۸۹) مورد بررسی قرار گرفته است. در مطالعه ی مذکور ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس گرایشهای اجتماعی مطلوب تجدیدنظر شده برابر با ۰/۸۶۱ و ضریب پایایی بازآزمایی مقیاس مذکور برابر با ۰/۸۶۳ در سطح ۰/۰۰۱ بود. روایی همزمان بین پرسشنامه های گرایشهای اجتماعی مطلوب تجدیدنظر شده با مقیاسهای رفتارهای اجتماعی مطلوب جهانی، نگرانی های همدلانه، ارزشهای نوعدوستانه و انگیزش مسؤولیت اجتماعی نیز در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بوده است (کجباف و همکاران، ۱۳۸۹).

در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ شش خرده مقیاس این پرسش نامه عبارتند از: رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی (۳ گویه، ۰/۶۷)، رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس یا گمنام (۶ گویه، ۰/۸۱)، رفتارهای اجتماعی مطلوب در موقعیت بحرانی و اضطراری (۲ گویه، ۰/۶۸)، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی (۶ گویه، ۰/۵۶)، رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز (۲ گویه، ۰/۶۳) و رفتارهای اجتماعی مطلوب نوعدوستانه (۵ گویه، ۰/۵۵).

نیلفروشان، (۱۳۸۹). بنابراین تلاش شد بر اساس آخرین مطالعات انجام شده، حجم نمونه مناسب برآورد شود. لذا برای تعیین حجم نمونه بر اساس نظر هر^۱ و همکاران (۲۰۱۰) عمل شد. بر اساس نظر آنان حجم نمونه برای مدل‌هایی با سازه‌های بسیار زیاد، با میزان اشتراک کم و داشتن حداقل سه سنججه، ۵۰۰ نفر می باشد.

به منظور اطمینان بیشتر حجم نمونه این پژوهش ۵۵۰ نفر تعیین شد. البته در این مطالعه برای اطمینان از حجم بهینه‌ی نمونه از روش مونت کارلو^۲ استفاده شد. روش مونت کارلو بر مبنای نمونه گیری‌های متعدد با جایگذاری از نمونه اصلی قرار دارد. آنچه که به نام خودگردان‌سازی^۳ خوانده می‌شود. موتن و موتن (۲۰۰۲) برای تعیین حجم نمونه پیشنهاد کرده‌اند که در روش مونت کارلو، اریبی برآوردهای استاندارد پارامترها از ۰/۱۰ برای هر پارامتر فراتر نرود و البته برای پارامترهایی که تمرکز ویژه‌ای برای تحلیل توان آزمون دارند این مقدار از ۰/۰۵ فراتر نرود (قاسمی، ۱۳۹۱ ص ۱۵۷).

۱-۲-۶-۱- ابزارهای پژوهش

۱-۲-۶-۱- مقیاس گرایش‌های اجتماعی مطلوب تجدیدنظر شده^۴:

فرم ۲۵ گویه ای این مقیاس اساساً برای ارزیابی خود گزارش دهی از شش نوع رفتار اجتماعی مطلوب در بین دانشجویان دانشگاه تدوین گردیده است. بر اساس گزارش کارلو و راندال (۲۰۰۲: ۳۶) شش خرده مقیاس و ضریب آلفای کرونباخ آن عبارتند از:

¹. Hair

². Monte Carlo Method

³. Bootstrapping

⁴. Prosocial Tendencies Measure Revised

آمیز و رفتارهای اجتماعی مطلوب نودوستانه (متغیرهای مکنون) در نظر گرفته شده بود انجام شد. همچنین از شاخص‌های اصلاح برای اصلاح مدل استفاده گردید. شاخص‌های کلی برازش برای مدل مفروض در مطالعه نهایی در جدول ۱ ارائه شده است.

سپس تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم برای مدل اندازه‌گیری مفروض که در آن هریک از گویه‌ها به عنوان یک متغیر آشکار برای خرده‌مقیاس رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس، رفتارهای اجتماعی مطلوب در موقعیت بحرانی، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی، رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت

جدول ۱- شاخص‌های کلی برازش برای مدل مفروض خرده‌مقیاس‌های رفتار اجتماعی مطلوب

مقصد				تطبیقی		مطلق		
RMSEA	PCFI	PNFI	CMIN/DF	CFI	TLI	P	DF	CMIN
۰/۰۶	۰/۷۰	۰/۶۵	۳/۲۵	۰/۸۱	۰/۷۸	۰/۰۰۰	۲۳۹	۷۷۸/۲

بیشترین بار عاملی در ارتباط با صفت مورد نظر، انتخاب شده‌اند. این پنج الگوی شخصیتی شامل باز بودن^۲ یا انعطاف‌پذیری، وظیفه‌شناسی^۳ یا با وجدان بودن، برونگرایی^۴، مقبولیت یا دلپذیر بودن^۵ و روان‌آزرده‌گرایی یا روان‌نژندی^۶ است (زارع و همکاران، ۱۳۸۸).

در ایران پژوهش‌های متعددی اعتبار و روایی این مقیاس را مورد تأیید قرار داده‌اند (مثل گروسی فرشی، ۱۳۷۷، حق‌شناس، ۱۳۷۸، روشن و همکاران، ۱۳۸۵، کیامهر، ۱۳۸۱، نیلفروشان، ۱۳۸۹، انیسی، ۱۳۹۰) و ضرایب اعتبار زیرمقیاس‌های روان‌آزرده‌گرایی از ۰/۷۶ تا ۰/۸۳، برون‌گرایی از ۰/۵۸ تا ۰/۷۳، انعطاف‌پذیری از ۰/۳۱ تا ۰/۵۱، وظیفه‌شناسی از ۰/۷۵ تا ۰/۸۳ و توافق‌پذیری را از ۰/۴۸ تا ۰/۶۰ گزارش کرده‌اند. در مطالعه حاضر ضرایب آلفای

شاخص‌های کلی برازش وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می‌دهد. مقدار کای اسکوئر نسبی جدول (۳/۲۵) مشخص می‌کند که مدل بطورکلی قابل قبول است. مقدار شاخص‌های مقصد نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. مقدار ۰/۰۶ برای شاخص RMSEA گویای آن است که مدل با داده‌ها به خوبی برازش یافته و این مدل تأیید می‌گردد.

۱-۲-۲-۲-۱- فرم کوتاه پرسشنامه پنج‌عامل بزرگ شخصیت^۱ کاستا و مک کری (۱۹۹۲):

این پرسشنامه شامل ۶۰ ماده است که براساس تحلیل عاملی نمرات فرم بلند (NEO-PI) که در سال ۱۹۸۶ اجرا شده بود، بدست آمده است. پاسخ‌های پرسشنامه فرم کوتاه بر اساس طیف پنج‌درجه ای لیکرت از کاملاً مخالف (نمره ۰) تا کاملاً موافق (نمره ۴) نمره گذاری می‌شود. در این پرسشنامه برای هر عامل، ۱۲ پرسش وجود دارد که این عوامل با توجه به دارا بودن

^۲. Openness

^۳. Conscientiousness

^۴. Extraversion

^۵. Agreeableness

^۶. Nervousness

^۱. NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI)

پنجگانه شامل انعطاف پذیری، وظیفه شناسی، برون گرایی، توافق پذیری و روان رنجوری است.

۱-۸- محدوده و قلمرو پژوهش

روش نمونه گیری این تحقیق، شیوه نمونه گیری خوشه ای دو مرحله ای با احتمال متناسب با حجم^۲ (PPS) است. به این منظور ابتدا تمام بلوک‌های مناطق یازده گانه شهر که بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۸۵، تعداد آنها ۱۲۶۶۶ بود، همراه با جمعیت جوان آن بلوک‌ها، به ترتیب مناطق شهری فهرست شد. سپس مقرر شد حدود یک درصد بلوک‌ها (یعنی ۱۲۵ بلوک) برای مطالعه انتخاب شوند. به منظور تعیین خوشه‌ها (در اینجا همان بلوک‌ها) ابتدا عددی به تصادف بین ۱ تا ۴۴۱۳ (فاصله نمونه‌گیری) به عنوان نقطه شروع انتخاب شد.

سپس با توجه به جمعیت جوان هر بلوک، حجم نمونه آن بلوک و در مجموع حجم نمونه منطقه شهری معلوم گردید. در نهایت تعداد ۵۲۰ نفر با میانگین سنی ۲۲/۹، حجم نمونه این پژوهش را تشکیل دادند. ۵۷/۹ درصد نمونه، زن و ۴۲/۱ درصد مرد بوده‌اند. اکثریت جوانان مورد مطالعه (۷۴/۱ درصد) مجرد و بیشتر آنان (۳۷/۵ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی بودند.

۲- تحلیل یافته‌ها

برخی از آمارهای توصیفی مربوط به اهداف پژوهش در جداول شماره ۲ و ۳ ارائه شده است.

زیرمقیاس‌های روان آزرده گرایی ۰/۷۸، برون گرایی ۰/۷۵، توافق پذیری ۰/۶۵، وظیفه شناسی ۰/۸۳ و انعطاف پذیری ۰/۴۳ به دست آمده است.

۱-۷- معرفی متغیرها

۱-۷-۱. رفتار اجتماعی مطلوب: اعمالی که در جهت کمک یا نفع رسانی به شخص دیگر است و غالباً به صورت سهیم شدن، آرام کردن دیگران، اهدا کالا یا پول، فعالیت‌های داوطلبانه، و کمک رسانی ابزاری توصیف می‌شوند (کارلو و همکاران، ۲۰۰۷). اصطلاح رفتار اجتماعی مطلوب اعمالی که نشان دهنده احساس همدلی، مراقبت و اخلاقیات است را بیان می‌کند و شامل: مشارکت، سهیم شدن، کمک به دیگران، بخشش، ستایشگری، اجابت، گفتن حقیقت، دفاع از دیگران، و با گرمی و محبت از دیگران حمایت کردن است (ویلیامز، ۲۰۰۹، ص ۷۱). در این پژوهش رفتار اجتماعی مطلوب بر اساس نمره ای که فرد در مقیاس گرایی‌های اجتماعی مطلوب تجدید نظر شده کارلو و همکاران (۲۰۰۳) به دست می‌آورد، ارزیابی و تعیین می‌شود. نمره بالاتر به معنی وضعیت بهتر این رفتارها در فرد است.

۱-۷-۲. عوامل شخصیتی: مجموعه صفات هیجانی، رفتاری، منش و خصوصیتی که در شرایط معمولی معرف شخص بوده و برای هر فردی نسبتاً ثابت و قابل پیش‌بینی است (کمپبل^۱، به نقل از اسدی، ۱۳۸۴، ص ۱۹۱).

در این پژوهش عوامل شخصیتی بر اساس نمره ای که فرد در فرم کوتاه پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت کاستا و مک کری (۱۹۹۲) به دست می‌آورد، ارزیابی و تعیین می‌شود. این عوامل شخصیتی

².Probability proportional to size

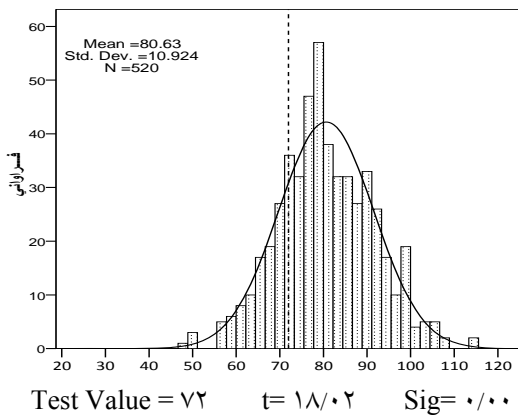
¹.Campbell

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار ابعاد رفتارهای اجتماعی مطلوب جوانان شهر اصفهان

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	چولگی	حداقل	حداکثر
رفتار اجتماعی مطلوب ناشناس	۲۳/۶۲	۴/۷۲	-۰/۶۱	۷	۳۰
رفتار اجتماعی مطلوب بحرانی	۸/۰۱	۱/۹۱	-۰/۸۶	۲	۱۰
رفتار اجتماعی مطلوب هیجانی	۲۱/۵۵	۳/۹۳	-۰/۲۲	۱۰	۳۰
رفتار اجتماعی مطلوب متابعت آمیز	۸/۰۳	۱/۷۳	-۰/۸۱	۲	۱۰
رفتار اجتماعی مطلوب نوع دوستانه	۱۲/۷	۳/۸۲	۰/۴۲	۵	۲۵
رفتار اجتماعی مطلوب جمعی	۶/۷	۲/۹۷	۰/۶۱	۳	۱۵
رفتارهای اجتماعی مطلوب	۸۰/۶۳	۱۰/۹۲	۰/۰۹	۴۷	۱۱۵

نمودار ۱- توزیع رفتار اجتماعی مطلوب در بین

جوانان

برای اندازه‌گیری رفتار اجتماعی مطلوب از ۲۴ گویه استفاده شده است. نمره ۲۴ نشان دهنده ضعف رفتارهای اجتماعی مطلوب برای فرد و نمره ۱۲۰ نشان دهنده زیاد بودن رفتارهای اجتماعی مطلوب است. میانگین به دست آمده ۸۰/۶۳ بود که با توجه به نمودار شماره ۱ می‌توان گفت میانگین رفتارهای اجتماعی مطلوب برای جوانان شهر اصفهان بیش از حد متوسط مقیاس می‌باشد.

جدول ۲ نشان می‌دهد که قوی‌ترین بعد رفتار اجتماعی مطلوب، بعد ناشناس با میانگین ۲۳/۶۲ است و کمترین میانگین به بعد رفتار اجتماعی مطلوب جمعی (۶/۷) تعلق دارد که نشان دهنده ضعف جوانان در این بعد رفتار اجتماعی مطلوب است. پراکندگی پاسخگویان در بعد ناشناس (۴/۷۲) نسبت به سایر ابعاد زیادتر و در بعد متابعت آمیز کمتر از سایر ابعاد می‌باشد. در کل میزان رفتار اجتماعی مطلوب در جامعه مورد مطالعه ۸۰/۶۳ است که با توجه به میزان چولگی آن (۰/۰۹) بیانگر میزان بالایی از رفتارهای اجتماعی مطلوب در جامعه جوانان شهر اصفهان می‌باشد. در نهایت با توجه به چارک دوم می‌توان گفت که بیش از ۵۰ درصد جوانان، رفتار اجتماعی مطلوب بیشتر از ۸۰ دارا هستند.

جدول ۳- توزیع پراکندگی پنج عامل بزرگ شخصیت در جوانان شهر اصفهان

حداکثر	حداقل	چولگی	انحراف معیار	میانگین	ابعاد	شخصیت
۴۸	۳	۰/۰۹	۷/۷	۲۲/۵	روان آزوده گرایی	
۴۶	۳	-۰/۴۱	۶/۵۱	۳۰/۱۶	برون گرایی	
۴۳	۱۱	۰/۱۶	۴/۹	۲۷/۴۴	انعطاف پذیری	
۴۸	۴	-۰/۴۶	۶/۸۱	۳۴/۰۳	وظیفه شناسی	
۴۶	۱۰	-۰/۳۵	۵/۸۱	۳۱/۰۹	توافق پذیری	

این حال در مواردی که فرض نرمال بودن چند متغیره برقرار نشد از روش خودگردان سازی^۳ استفاده گردید. خودگردان سازی در انجام برآوردهای خود به پیش فرض نرمال بودن چند متغیره وابسته نیست. در خودگردان سازی به جای آن که بر مبنای یک نمونه، خطای معیار برآورد شود، با انجام نمونه گیری‌های فرعی متعدد با جایگذاری و حجم نمونه مشابه با نمونه اصلی (اغلب ۲۰۰ بار یا بیشتر) یک توزیع نمونه ای تجربی درست می شود و محاسبه خطاهای معیار بر مبنای آن به انجام می رسد. با این حال باید دانست که روش‌های چند متغیره تا حدی در برابر نقض پیش فرض نرمال بودن چند متغیره مقاوم هستند (قاسمی، ۱۳۸۸).

۲-۱-۱- عامل روان رنجوری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

شاخص‌های کلی برازش وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می دهد. مقدار کای اسکوئر نسبی ۲/۰۳ حاکی از آن است که مدل بطور کلی قابل قبول است. مقادیر شاخص‌های TLI و CFI (۰/۶۹) و (۰/۷۰) به علت پیچیدگی مدل به مقدار ۰/۹۰ تا حدی نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PNFI و PCFI (۰/۵۳ و ۰/۶۸) نشان می دهد که اقتصاد مدل

جدول ۳ نشان می دهد که در عوامل بزرگ شخصیت بیشترین میانگین مربوط به عامل وظیفه شناسی (۳۴/۰۳) و کمترین میانگین مربوط به عامل روان رنجوری (۲۲/۵) است. این نتیجه با توجه به میزان چولگی عامل وظیفه شناسی (-۰/۴۶) حاکی از میزان بالایی از وظیفه شناسی در جوانان شهر اصفهان می باشد.

۲-۱- تأثیر عوامل پنجگانه شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب

در این بخش تأثیر هر کدام از عوامل پنجگانه شخصیت به عنوان فرضیه‌های پژوهش مطرح شده و هر فرضیه با استفاده از یک مدل معادله ساختاری آزمون شده است. مدل معادله ساختاری ترکیبی از مدل‌های مسیر (روابط ساختاری) و مدل‌های عاملی تأییدی (مدل‌های اندازه گیری) می باشد. برای بررسی فرضیه‌ها بر مبنای روش برآورد حداکثر درست نمایی^۱ (ML) باید به حجم نمونه و پیش فرض نرمال بودن چند متغیره توجه داشت. در بررسی پیش فرض نرمال بودن چند متغیره ابتدا داده‌های دور افتاده با استفاده از فاصله ماهالانوبیس^۲ تشخیص داده شده و در صورت نیاز حذف گردید. با

^۱.Maximum likelihood

^۲.Mahalanobis Distance

^۳.Bootstrap

رعایت شده است. مقدار $0/046$ برای شاخص خوبی برازش یافته و این مدل تأیید می‌گردد. RMSEA نیز گویای آن است که مدل با داده‌ها به

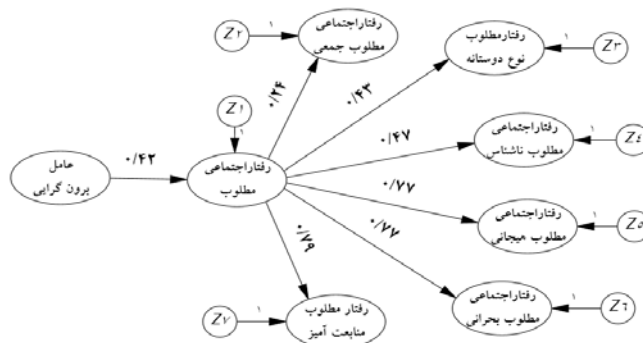
جدول ۴- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل روان رنجوری بر رفتار اجتماعی مطلوب

شاخص‌های جزئی برازش	پارامتر	برآورد استاندارد	مقدار بحرانی	مقدار p
ضریب تأثیر	روان رنجوری \rightarrow رفتار اجتماعی مطلوب	$-0/04$	$-1/68$	$0/49$

(رفتار اجتماعی مطلوب) ندارد. لذا فرضیه صفر تأیید می‌شود.

۲-۱-۲- عامل برون‌گرایی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

نتایج مربوط به جزئیات مدل در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که ضریب تأثیر عامل روان رنجوری بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از $0/05$ معنادار نمی‌باشد. به عبارتی متغیر مستقل (روان رنجوری) هیچ تأثیری بر متغیر وابسته

شکل ۱- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل برون‌گرایی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب

حدی نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PNF و PCFI ($0/72$ و $0/64$) نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. از طرفی مقدار $0/062$ برای شاخص RMSEA نیز گویای آن است که مدل با داده‌ها به خوبی برازش یافته و این مدل تأیید می‌گردد.

شاخص‌های کلی برازش، وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می‌دهد. مقدار کای اسکوتر برای این مدل معنادار بوده و مقدار کای اسکوتر نسبی $2/79$ نیز حاکی از آن است که مدل بطورکلی قابل قبول است. مقادیر شاخص‌های CFI و TLI ($0/76$) و $0/78$ به علت پیچیدگی مدل به مقدار $0/90$ تا

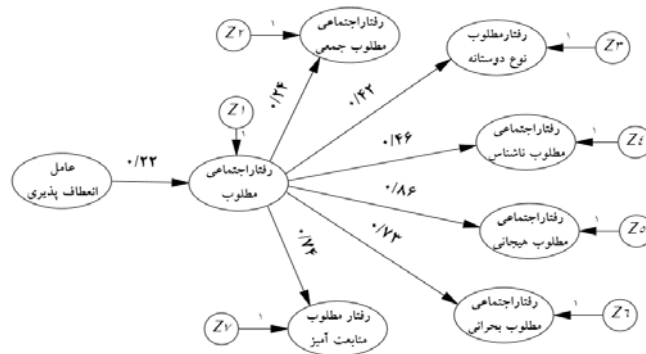
جدول ۵- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل برون گرایی بر رفتار اجتماعی مطلوب

مقدار p	مقدار بحرانی	برآورد استاندارد	پارامتر	شاخص‌های جزئی برازش
۰/۰۰	۵/۸۹	۰/۴۲	برون گرایی ← رفتار اجتماعی مطلوب	ضریب تأثیر

۱۸ درصد از واریانس رفتار اجتماعی مطلوب در این مدل تبیین می‌شود. بدین ترتیب فرضیه تأثیر عامل برون گرایی بر رفتار اجتماعی مطلوب تأیید می‌گردد.

۲-۱-۳- عامل انعطاف پذیری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

نتایج مربوط به جزئیات مدل شامل ضریب ساختاری در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که ضریب تأثیر عامل برون گرایی (گاما = ۰/۴۲) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است. همچنین مجذور همبستگی چندگانه برای رفتار اجتماعی مطلوب ۰/۱۸ بدست آمده به عبارت دیگر

شکل ۲- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل انعطاف پذیری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب

نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PNI و PCFI (۰/۶۱ و ۰/۶۹) نیز نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. همچنین مقدار ۰/۰۶۲ برای شاخص RMSEA گویای آن است که مدل با داده‌ها به خوبی برازش یافته و این مدل تأیید می‌گردد.

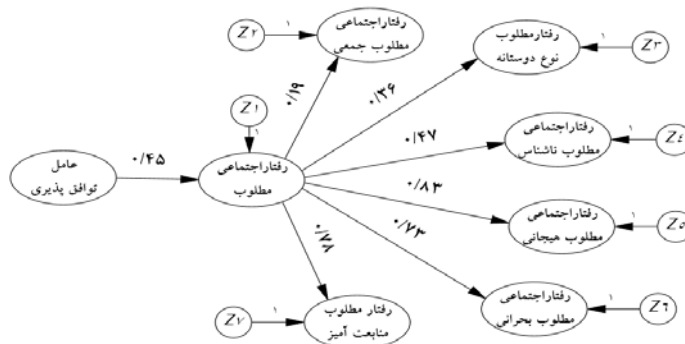
شاخص‌های کلی برازش، وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می‌دهد. مقدار کای اسکوئر برای این مدل معنادار است. مقدار کای اسکوئر نسبی ۲/۸۲ نیز حاکی از آن است که مدل بطور کلی قابل قبول است. مقادیر شاخص‌های TLI و CFI (۰/۷۳) و به علت پیچیدگی مدل به مقدار ۰/۹۰ تا حدی

جدول ۶- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل انعطاف پذیری بر رفتار اجتماعی مطلوب

مقدار p	مقدار بحرانی	برآورد استاندارد	پارامتر	شاخص‌های جزئی برازش
۰/۰۰۶	۲/۷۶	۰/۲۲	انعطاف پذیری ← رفتار اجتماعی مطلوب	ضریب تأثیر

ترتیب فرضیه تأثیر عامل انعطاف پذیری بر رفتار اجتماعی مطلوب تأیید می‌گردد.
 ۲-۱-۴- عامل توافق پذیری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

نتایج مربوط به جزئیات مدل شامل ضریب ساختاری در جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که ضریب تأثیر عامل انعطاف پذیری (۰/۲۲ = گاما) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. بدین

شکل ۳- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل توافق پذیری بر رفتار اجتماعی مطلوب

نیز نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. از طرفی مقدار ۰/۰۵۹ برای شاخص RMSEA گویای آن است که مدل با داده‌ها به خوبی برازش یافته و این مدل نیز تأیید می‌گردد.

مقدار کای اسکور نسبتی ۲/۶۴ حاکی از آن است که مدل بطور کلی قابل قبول است. مقادیر شاخص‌های TLI و CFI (۰/۷۰ و ۰/۷۳) به علت پیچیدگی مدل به مقدار ۰/۹۰ تا حدی نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PNFI و PCFI (۰/۵۸ و ۰/۶۸)

جدول ۷- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل توافق پذیری بر رفتار اجتماعی مطلوب

شاخص‌های جزئی برازش	پارامتر	برآورد استاندارد	مقدار بحرانی	مقدار p
ضریب تأثیر	توافق پذیری → رفتار اجتماعی مطلوب	۰/۴۵	۳/۹۸	۰/۰۰۰

مطلوب در این مدل تبیین می‌شود. بدین ترتیب فرضیه تأثیر عامل توافق پذیری بر رفتار اجتماعی مطلوب تأیید می‌گردد.
 ۲-۱-۵- عامل وظیفه شناسی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر گذار است.

نتایج مربوط به جزئیات مدل نشان می‌دهد که ضریب تأثیر عامل توافق پذیری (۰/۴۵ = گاما) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. همچنین مجذور همبستگی چندگانه برای رفتار اجتماعی مطلوب ۰/۲۰ بدست آمده به عبارت دیگر ۲۰ درصد از واریانس رفتار اجتماعی

شکل ۴- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل وظیفه شناسی شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب

حدی نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PNI و PFCFI (۰/۷۳ و ۰/۷) نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. همچنین مقدار ۰/۰۶۲ برای شاخص RMSEA گویای آن است که مدل با داده‌ها به خوبی برازش یافته و مدل مورد تأیید است.

شاخص‌های کلی برازش، وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می‌دهد. مقدار کای اسکور نسبتی ۲/۸۳ حاکی از آن است که مدل بطورکلی قابل قبول است. مقادیر شاخص‌های CFI و TLI (۰/۷۴ و ۰/۷۶) به علت پیچیدگی مدل به مقدار ۰/۹۰ تا

جدول ۸- خلاصه پارامترهای برآورد شده برای تأثیر عامل وظیفه شناسی بر رفتار اجتماعی مطلوب

مقدار p	مقدار بحرانی	برآورد استاندارد	پارامتر	شاخص‌های جزئی برازش
۰/۰۰۰	۵/۰۶	۰/۳۸	← وظیفه شناسی رفتار اجتماعی مطلوب	ضریب تأثیر

۳- بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج آمار توصیفی (جدول ۳) مشخص می‌شود که میانگین رفتارهای اجتماعی مطلوب برای جوانان شهر اصفهان بیش از حد متوسط و زیاد است. یعنی در اغلب جوانان شهر اصفهان رفتارهای اجتماعی مطلوب مشاهده می‌شود. این جوانان در مقیاس رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس (میانگین ۲۳/۶) و هیجانی (میانگین ۲۱/۵) بیشترین نمره کسب کرده‌اند. از طرفی کمترین میانگین به بعد رفتار اجتماعی مطلوب جمعی (۶/۷) تعلق داشت که نشان دهنده ضعف جوانان در این بعد رفتار اجتماعی

نتایج مربوط به جزئیات مدل شامل ضریب ساختاری در جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که ضریب تأثیر عامل وظیفه شناسی (۰/۳۸ = گاما) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. همچنین مجذور همبستگی چندگانه برای رفتار اجتماعی مطلوب ۰/۱۴ بدست آمده است. به عبارت دیگر ۱۴ درصد از واریانس رفتار اجتماعی مطلوب در این مدل تبیین می‌شود. بدین ترتیب فرضیه تأثیر عامل وظیفه شناسی بر رفتار اجتماعی مطلوب تأیید می‌گردد.

اجتماعی مطلوب، خصلت دلپذیر بودن و باوجدان بودن، با پرخاشگری و بزهدکاری رابطه‌ی منفی مشاهده کردند. یا چینگ چن (۱۹۹۶) که گزارش کرد رفتار اجتماعی مطلوب با ابعاد روان نژندی همبستگی منفی دارد.

جدول شماره ۶ نشان داد که ضریب تأثیر عامل برون‌گرایی شخصیت ($0/42 = \text{گاما}$) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از $0/001$ معنادار است. این نتیجه با نتایج بررسی‌های چینگ چن (۱۹۹۶)، دکانسلیس (۱۹۹۳)، کارلو و همکاران (۲۰۰۵)، دن و همکاران (۲۰۰۵) هم جهت است. چینگ چن (۱۹۹۶) و دکانسلیس (۱۹۹۳) گزارش کرده‌اند که رفتار اجتماعی مطلوب با عامل برون‌گرایی شخصیت، همبستگی مثبت دارد. همچنین کارلو و همکاران (۲۰۰۵) و دن و همکاران (۲۰۰۵) نیز نتیجه گرفتند که عامل برون‌گرایی به طور قابل ملاحظه‌ای، رفتارهای اجتماعی مطلوب را پیش‌بینی می‌کند. باید توجه داشت که برون‌گرایی به عنوان رویکرد فعال به دنیای اجتماعی و مادی تعریف شده و شامل صفاتی چون جمع‌گرایی، فعالیت، جرأت‌مندی، هیجان‌خواهی مثبت، خون‌گرمی، پرحرفی، خوش‌بینی، خوش‌مشربی و مهربانی است (نیلفروشان، ۱۳۸۹). لذا این خصوصیات می‌تواند نتایج مربوط به رابطه بین رفتارهای اجتماعی مطلوب و عامل برون‌گرایی شخصیت را تبیین کند. چرا که بر اساس منابع علمی مربوطه، افرادی که اجتماعی‌تر، خون‌گرم‌تر، مهربان‌تر و حیثاً با شهامت‌تر هستند، رفتارهای مطلوب بیشتری نیز نشان می‌دهند. (کروانس و گیس، ۱۹۹۶، زان و اکسلر، روینسون و امده، ۱۹۹۲ به نقل از بیرهوف، ۱۳۸۷ ص ۴۶).

مطلوب است. به نظر می‌رسد جوانان شهر اصفهان با توجه به آموزه‌های دینی و فرهنگی که در آن بر کمک‌رسانی به صورت ناشناس و بدون ریا تأکید می‌شود، تمایل دارند که در هنگام یاری‌رسانی شناخته‌نشوند. چرا که این نوع رفتار در جامعه ایرانی و اسلامی ما در نزد مردم ارزشمندتر است. در این زمینه نیز احادیث، آیات و دستورات زیادی وجود دارد. به عنوان نمونه امام صادق (ع) می‌فرماید: تمام کارهای نیک مورد قبول خداست جز عملی که از روی ریا باشد (یوسفیان، ۱۳۸۳). البته اینکه چرا جوانان تمایل دارند به صورت ناشناخته کمک کنند، باید مورد بررسی قرار گیرد.

اما در خصوص بررسی تأثیر عوامل پنجگانه شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان مشخص شد که عامل روان‌رنجوری شخصیت بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان تأثیر معناداری ندارد. این نتیجه با نتایج مطالعات گیون و همکاران (۲۰۰۸)، گری (۲۰۰۹)، کارلو و همکاران (۲۰۰۵) و دکانسلیس (۱۹۹۳) همسو می‌باشد. آنها در مطالعات خود هیچ رابطه‌ای را بین عامل روان‌رنجوری و رفتارهای اجتماعی مطلوب گزارش نکرده‌اند. در تبیین این نتایج لازم است به مهم‌ترین رویه‌های این عامل که شامل اضطراب، افسردگی، خصومت، کمروبی، تکانش‌گری و آسیب‌پذیری است اشاره کرد. طبیعی است که با توجه به رویه‌های عامل روان‌رنجوری، نمی‌توان انتظار داشت که با رفتار اجتماعی مطلوب رابطه یا تأثیر مثبت معنادار داشته باشد. البته احتمال یک رابطه منفی، بین رویه‌های عامل روان‌رنجوری و رفتار اجتماعی مطلوب قابل تصور است. همچنان که گیون و همکاران (۲۰۰۸) بین رفتارهای

بیش تری هستند و با افزایش همدلی در بین شهروندان می توان نوع دوستی را افزایش و بی تفاوتی را کاهش داد. همچنین مطالعه سو و همکاران (۲۰۱۲) نیز مشخص کرد که بین استدلال اخلاقی و همدلی با رفتار اجتماعی مطلوب، رابطه وجود دارد. بنابراین مطالعات مذکور می تواند تبیین کننده رابطه بین عامل انعطاف پذیری شخصیت و رفتار اجتماعی مطلوب باشد.

بر اساس جدول ۸ ضریب تأثیر عامل توافق پذیری (۰/۴۵ = گاما) نیز بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است. با بررسی مطالعات انجام شده معلوم می شود که نتیجه مذکور با نتایج تحقیقات گری (۲۰۰۹)، دن و همکاران (۲۰۰۵)، گیون و همکاران (۲۰۰۸)، کارلو و همکاران (۲۰۰۵)، چینگ چن (۱۹۹۶) و دکانسلیس (۱۹۹۳) در یک جهت است. توافق پذیری بیانگر اعتماد، همدردی و همکاری است. توافق پذیری صفاتی را در بر می گیرد که نشان می دهد افراد با یکدیگر و برای یکدیگر چه می کنند. خوش قلبی، خوش خلقی، قابلیت اعتماد، حس همکاری، گذشت و خوش باوری از صفاتی هستند که در تعریف توافق پذیری به کار می روند. بنابراین با این توضیحات هم انتظار می رود که توافق پذیری با رفتار اجتماعی مطلوب رابطه داشته و هم شدت این رابطه بیشتر از سایر عوامل شخصیتی باشد. چرا که صفاتی که در این عامل مشخص شده است، فراهم کننده زمینه بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب هستند یا به عبارتی احتمال بروز این رفتارها را بیشتر می کنند. البته نتیجه پژوهش حاضر و همچنین مطالعه گری (۲۰۰۹)، انتظارات مذکور را مورد تأیید قرار داد.

نتایج مربوط به مدل معادلات ساختاری در جدول ۷ مشخص کرد که ضریب تأثیر عامل انعطاف پذیری شخصیت (۰/۲۲ = گاما) بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. لذا بر اساس مطالعات مرور شده می توان گفت که این نتیجه با نتایج مطالعات چینگ چن (۱۹۹۶) و دکانسلیس (۱۹۹۳) همسو می باشد. آنها در پژوهش های خود نتیجه گرفتند که رفتارهای اجتماعی مطلوب با عامل انعطاف پذیری شخصیت، همبستگی مثبت دارد. تجربه گرایی یا انعطاف پذیری نسبت به تجارب نشان دهنده گستردگی، عمق و پیچیدگی ذهن و تجارب زندگی فرد است و بر قدرت تخیل، کنجکاوی، علایق متنوع، ابتکار و نگرش های روشنفکرانه دلالت دارد. به نظر می رسد که با عنایت به صفات انعطاف پذیری، این عامل می تواند هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم از طریق میانجی همدلی (بر اساس نظر هوگان، ۱۹۶۹، همدلی «درک و فهم ذهنی یا تخیلی شرایط یا حالت ذهنی دیگران، بدون تجربه کردن واقعی و عملی احساسات آنان» است)، بر رفتارهای اجتماعی مطلوب تأثیر بگذارد. به عنوان مثال بچه هایی که احساسات شدیدتری را تجربه می کنند، ممکن است هنگامی که دیگران را در موقعیت های سخت و رنج آور می بینند، همدلی بیشتری از خود بروز دهند (زان واکسلر و دیگران، ۱۹۹۲). علاوه بر این گرایش به همدلی و خیال پردازی به طرز معنی داری با رفتارهای اجتماعی مطلوب رابطه ای مثبت دارند (فولتز، باتسون، فورتن باخ، مک کارتی و وارنی، ۱۹۸۶). از طرف دیگر احمدی (۱۳۸۶) نشان داد که گروه نوع دوست در مقایسه با گروه بی تفاوت دارای همدلی

کننده مهمی در رفتارهای مذکور می باشد (آیزنبرگ و همکارانش، ۱۹۸۹c؛ اولین، ۱۹۹۸). علاوه بر این ویست و سیلور (۱۹۹۴) در بررسی دانشجویان دانشگاه، نشان دادند که مسئولیت اجتماعی و رفتارهای اجتماعی مطلوب با هم همبستگی مثبتی داشته و مسئولیت اجتماعی، به ویژه در اماکنی که از نظر اجتماعی دارای اهمیت و اعتبار هستند، موجب بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب می شود.

منابع

بیرهوف، هانس ورنر (۱۳۸۷). رفتارهای اجتماعی مطلوب از دیدگاه روانشناسی اجتماعی. ترجمه رضوان صدقی نژاد. تهران: نشر گل آذین، چاپ دوم.

پهلوان، منوچهر (۱۳۸۶). بررسی تغییرات ارزش‌ها و رابطه‌ی آن با شکاف نسل‌ها: مطالعه‌ی موردی شهرهای استان مازندران، فصل‌نامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال سوم، شماره ۱۵، صص ۱ تا ۱۹.

زارع، حسین، کمالی زارچ، محمود، رضایی نسب، فاطمه (۱۳۸۸). سبک‌های شوخ طبعی و پنج رگه شخصیت. مجله روانشناسی تحولی، روانشناسان ایرانی، سال ششم، شماره ۲۲.

عظیمی‌هاشمی، مژگان (۱۳۷۷). ارزش‌های اجتماعی و اولویت ارزشی در ایران، تهران، مرکز پژوهش‌های بنیادی، صص ۱۶۷ تا ۱۹۸.

قاسمی، وحید (۱۳۹۱). برآورد حجم بهینه نمونه در مدل‌های معادله ساختاری و ارزیابی کفایت آن

نتیجه حاصل از مدل معادله ساختاری در جدول شماره ۹ تأیید کرد که ضریب تأثیر عامل وظیفه شناسی شخصیت (۰/۳۸ = گاما) نیز بر رفتار اجتماعی مطلوب در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است. ادن و همکاران (۲۰۰۵)، گیون و همکاران (۲۰۰۸)، چینگ چن (۱۹۹۶) و دکانسلیس (۱۹۹۳) نیز در مطالعات خود نتیجه فوق را تأیید کردند. وظیفه شناسی یا وجدان گرایی، کنترل تکانه‌هایی که جامعه معین کرده است را در بر گرفته و نشان دهنده رفتار وظیفه مدار و هدف مدار مانند تفکر قبل از اقدام، پیروی از هنجارها، برنامه ریزی، سازمان دهی، نظارت بی وقفه و مقدم شمردن وظایف می باشد، و شامل حس کفایت، وظیفه شناسی و نیاز به پیشرفت و سازماندهی است و صفاتی مانند نظم، قابلیت اعتماد، سخت کوشی، خود تنظیمی، وقت شناسی، دقت، تمیزی و استقامت را شامل می شود. مسلم است که رفتار اجتماعی مطلوب نیز یک رفتار وظیفه مدار و هدف مدار بوده و به پیروی از هنجارها و مقدم شمردن وظایف توسط افراد انجام می شود. خصوصیات که در بعد وظیفه شناسی شخصیت نیز وجود دارد. پژوهش‌های دیگری نیز بر رابطه بین وظیفه شناسی و رفتار اجتماعی مطلوب صحنه می گذارند که به طور خلاصه آورده می شود:

احساس مسئولیت، پیش زمینه مهمی برای رفتارهای اجتماعی مطلوب است (واینر، ۲۰۰۱، ۱۹۹۵، ۱۹۸۰) و رشد مسئولیت پذیری و توجه به دیگران موجب افزایش و گسترش رفتارهای اجتماعی مطلوب می شود، (آیزنبرگ و همکاران، ۱۹۹۱). همچنین مسئولیت اجتماعی رابطه مثبتی با رفتارهای اجتماعی مطلوب داشته (بیرهوف، ۲۰۰۰a) و عامل پیشگویی

- Bekkers, Rene. (2007). "Intergenerational Transmission of Volunteering." *Acta Sociologica* 50:99-114.
- Buhrmester, D., Goldfarb, J., and Cantrell, D. (1992). Selfpresentation when sharing with friends and nonfriends. *J. Early Adolescent*. 12: 61-79.
- Buss, A. H., & Plomin, R. (1984). *Temperament: Early developing personality traits*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31: 31-44.
- Carlo, G., Roesch, S. C., & Melby, J. (1998). The multiplicative relations of parenting and temperament to prosocial and antisocial behaviors in adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, (18)3, 266-290.
- Carlo, Gustavo; Okun, Morris A.; Knight, George; and de Guzman, Maria Rosario T., (2005). "The interplay of traits and motives on volunteering: agreeableness, extraversion and prosocial value motivation". Faculty Publications, Department of Psychology. Paper9. <http://digitalcommons.unl.edu/psychfacpub/9>
- Cashwell, T. H., Skinner, C. H., & Smith, E. S. (2001). Increasing second-grade students "reports of peers" prosocial behaviors via direct instruction, group reinforcement, and progress feedback: A replication and extension. *Education and Treatment of Children*, 24, 161-175. Retrieved from <http://www.educationandtreatmentofchildren.net/>
- Ching chen, M. (1996). Psychosocial correlates of prosocial behavior among college students in Taiwan. A dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy, Available by UMI Company, USA.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- برای پژوهشگران اجتماعی. مجله جامعه شناسی ایران، دوره دوازدهم، شماره ۴، صص ۱۳۸-۱۶۱.
- کیامهر، جواد(۱۳۸۱). هنجاریابی فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی NEO-FFI و بررسی ساختار عاملی آن (تحلیل تأییدی) در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- کجباف، محمد باقر، سجادیان، ایلناز، نوری، ابوالقاسم (۱۳۸۹). بررسی ساختار عاملی، روایی و اعتبار مقیاس گرایش‌های اجتماعی مطلوب در بین دانشجویان. مجله جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و یکم، شماره پیاپی ۳۸، صص ۱۰۱-۱۱۸.
- گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۷۷). هنجاریابی آزمون جدید شخصیتی نئو (NEO) و بررسی تحلیلی ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران. رساله دکتری. دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- نیلفروشان، پریسا (۱۳۸۹). مدل معادله ساختاری کیفیت رابطه زناشویی بر اساس ویژگی‌های روان شناختی همسران، پایان‌نامه دکترای مشاوره گرایش خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان.
- یوسفیان، نعمت‌ا... (۱۳۸۳). خدمت‌رسانی از منظر اخلاق اسلامی، مجله حصون، شماره ۱، پاییز ۱۳۸۳.
- Atkins, Robert, Daniel Hart, and Thomas Donnelly. (2005). "The Association of Childhood Personality Type with Volunteering during Adolescence." *Merrill-Palmer Quarterly* 51:145-62.

- Hair, F. J., Black, C. W., Babin, J. B., Anderson, E. R. (2010). *Multivariate Data Analysis*. seventh edition, copyright by Pearson Prentice Hall.
- Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. In Eisenberg, N. (ed.), *the Development of Prosocial Behavior*. Academic Press, New York, pp. 218–231.
- Leffler, S., & Snow, S. T. (2001). School-based programs that reduce violence. *Reclaiming Children and Youth*, 9, 234-238. Retrieved from <http://www.cyc-net.org/journals/rcy.html>
- McKinley, M., & Carlo, G. (2007). Two sides of the same coin? The relations between prosocial and physically aggressive behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 337-349.
- Musick, Marc and JohnWilson. 2008. *Volunteers: A Social Profile*. Indianapolis: Indiana University Press.
- Nelson, D. A. & Crick, R. (1999). Rose colored glasses: Examining the social information-processing of prosocial young adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 19(1), 17-38.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., & Hershey, K. L. (1994). Temperament and social behavior in childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 21-39.
- Siu, M.H. Andrew., Shek, T.L. Daniel & Lai, H.Y. Frank. (2012). Predictors of Prosocial Behavior among Chinese High School Students in Hong Kong. *The Scientific World Journal* Volume 2012, Article ID 489156, doi:10.1100/2012/489156.
- Weiner, B. (2001). An attributional approach to perceived responsibility for transgressions: Extensions to child abuse, punishment goals and political ideology. In A.E. Auhagen & H.W. Bierhoff (Eds.) *Responsibility the many faces of a social phenomenon* (pp. 49-59). London: Routledge.
- Zahn-Waxler, G., Radke-Yarrow, M., & King, R. (1979). Ghild-rearing and children's prosocial initiations toward victims of distress. *Child Development*, 50, 319-330.
- Eden B. King, Jennifer M. George, & Michelle R. Hebl (2005). Linking Personality to Helping Behaviors at Work: An Interactional Perspective. *Journal of Personality*, 73:3. 585-608. Blackwell Publishing.
- Eisenberg, N., and Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In Damon W. (Series ed.) and Eisenberg, N. (Vol. ed.), *Handbook of Child Psychology, Vol. 3: Social, Emotional, and Personality Development* (5th edn.). Wiley, New York, pp. 701–778.
- Eisenberg, N., Cameron, E., Tryon, K., and Dodez, R. (1981). Socialization of prosocial behavior in the preschool classroom. *Dev. Psychol.* 71: 773–782.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B., Karbon, M., Maszk, P., Smith, M., O'Boyle, C., & Suh, K. (1994). The relations of emotionality and regulation to dispositional and situational empathy-related responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1), 776-797.
- Fabes, R. A., Carlo, G., Kupanoff, K., and Laible, D. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior I: The role of individual processes. *J. Early Adolescent*. 19: 5–16.
- [Gray, Julie](#) (2009). The association between empathy, the Big 5 Dimensions of personality and prosocial behaviour: What causes individuals to act prosocially? [Edinburgh Research Archive](http://www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/3561), available to www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/3561
- Greener, S. H. (2000). Peer assessment of children's prosocial behavior. *Journal of Moral Education*, 29, 47-60.
- Gwen R. Pursell, Brett Laursen, Kenneth H. Rubin, Cathryn Booth-LaForce, & Linda Rose-Krasnor (2008). Gender Differences in Patterns of Association between Prosocial Behavior, Personality, and Externalizing Problems. Published in final edited form as: *J Res Pers.* 2008 April; 42(2): 472–481. doi:10.1016/j.jrp.2007.06.003.